

ONTDEK WAT JE HEBT

GELUKKIG BEN JE ER ZO

GRONINGEN

ONTDEKKINGSGIDS

ONTDEK WAT JE HEBT

Open je ogen en je oren.
In Groningen is achter ieder hoekje
een nieuw avontuur te beleven.

Stap terug in de tijd in de eeuwenoude
borgen en laat je verwonderen door
de adembenemende natuur.
Bezoek een van de musea of wandel
door middeleeuwse dorpen. Plekken
waar het nog echt stil is en waar je de
drukte uit je hoofd kan laten waaien.
Groningen heeft het allemaal.

Of je nu de trein, bus of fiets neemt,
de reis is soms net zo mooi
als het avontuur zelf.

Ga je mee?

INHOUD

P.02 Openluchtmuseum
Het Hoogeland

P.04 Het Ziltepad

P.06 Quiz: Welke Groninger ben jij?

P.10 Ontdek de borgen

De mooiste picknickplekken
Checklist Groningen
Een dagtripje naar Garnwerd
Rare geluiden rondom
de Fraeylemaborg

P.14

P.16

P.17

P.18

P.22 Fietsen door het Westerkwartier

P.23 Fietsen langs de knooppunten

P.24 Big 5 van Groningen

P.26 Puzzel

P.27 Een dagtripje naar
het Lauwersmeer

Varen door de Veenkoloniën
Museumspoorlijn STAR
Antwoorden puzzel
Groninger buslijnen kaart

P.28

P.30

P.32

P.33

OPENLUCHTMUSEUM HET HOOGELAND

WARFFUM

Kun jij je nog een leven voorstellen zonder auto, smartphone, computer of televisie? Bij Openluchtmuseum Het Hoogeland kan je even terug naar de tijd waarin al die technologie nog niet bestond. Midden in Warffum ontdek je hoe men in de 19e eeuw de was deed en hoe een slagerij er vroeger uitzag.

Van schoolbank tot veearts

Wanneer je door het centrum van Warffum wandelt kan het zomaar zijn dat je langs het openluchtmuseum loopt, zonder dat je het doorhebt. Het museum ligt namelijk in het hart van het dorp. Terwijl jij je in het museum in de vorige eeuw begeeft, kijk je zo over een hekje de huidige tijd in. Alle gebouwen die in het museum staan zijn authentiek en hadden in het verleden ook vaak een gelijke functie als nu in het museum. Zo kom je binnen in het voormalige schoolgebouw van het dorp, waar je direct weer de schoolbanken in kan. De werkplaats van een schilder, een oude Joodse slagerij of het voormalige kantoor van een veearts;

je hoeft het maar te bedenken of je kan het in een van de gebouwtjes ontdekken. Zo staat op een van de grasvelden ook nog een oud TBC-huisje. Het is een van de weinige van dit type huisjes dat nog werkend op een draaischijf staat.

Een moment van rust

Tussen het verkennen door tijd voor een pauze? In de oude bewaarschool en gymzaal vind je tegenwoordig museumcafé Het Spijslokaal. De ideale plek voor een kopje koffie of een lunch, zodat je daarna weer vol energie door kan. Zo kan je je ook nog vermaken met oud Hollandse spelletjes op het schoolplein of een kijkje nemen in een van de expositieruimtes.

MOLEN DE DAVID

SMEDERIJ &
FIETSENWINKEL

SCHOOLGEBOUW

In Groningen zijn er nog veel meer musea om te ontdekken. Kijk op [visitgroningen.nl/musea](https://www.visitgroningen.nl/musea)

PELGRIMSTOCHT

HET ZILTEPAD

LANGS DE RUIGE RAND VAN HET NOORDEN

Aan de Waddenkust van Groningen neemt Het Ziltepad je mee langs karakteristieke dorpen en dwars door de natuur. Op een pad verbonden door eeuwenoude kerken.

De route loopt langs de Waddenkust, van het Friese Hijum naar het Groningse Uithuizermeeden en andersom. Van de 9 etappes waaruit de route is opgebouwd, liggen er 5 in Groningen. De etappes zijn tussen de 15 en 25 kilometer lang en af te leggen met de fiets of wandelend.

Van kerk tot kerk

Er zijn verschillende manieren waarop je Het Ziltepad kan volgen. De hele route is opgedeeld in etappes die allemaal beginnen bij verschillende kerken. Deze etappes maken de tocht wat behapbaarder; je kan Het Ziltepad op die manier opdelen in stukken. Afhankelijk van je tijd en zin kan je kiezen hoeveel etappes je loopt of fietst. De kerken langs de route zijn allemaal toegankelijk. In de winter zijn de kerken te bezoeken

door de sleutel op te halen bij het sleuteladres, zoals vermeld naast de deur van de kerk. In de kerken liggen drie gidsen voor je klaar: een inspiratie- en meditatiegids, de Ziltepad Menugids voor lokale producten en de Ziltepad routegids. Ook is er een stempelboekje, waarmee je bij elke kerk een nieuwe stempel kunt verzamelen. Overnachten kan in knusse hotels en B&B's, bij een dorpeling thuis, of als een echte pelgrim in de kerk. Naast de etappes zijn er ook nog algemene rondwandelingen rondom de plek van de etappe.

De etappes

In Groningen starten en eindigen er etappes in Vierhuizen, Hornhuizen, Pieterburen, Usqueurt en Uithuizermeeden. Lees meer over Het Ziltepad in Groningen via [visitgroningen.nl/hetziltepad](https://www.visitgroningen.nl/hetziltepad)

KERK
UITHUIZERMEEDEN

QUIZ

WELKE GRONINGER BEN JIJ?

Doe de quiz en ontdek welk type Groninger het beste bij jou past. Kies je favoriete activiteiten, snacks en plekken, en laat je verrassen door je eigen unieke Groningse karakter. Klaar om te ontdekken wat de provincie jou te bieden heeft?

Omcirkel het antwoord dat het beste bij je past.

1

Wat doe je het liefst in je vrije tijd?

- a. Slenteren door de natuur
- b. Op avontuur, nieuwe plekken ontdekken
- c. Musea en cultureel erfgoed bezoeken
- d. Gezellige uitstapjes maken met familie

2

Welke Groningse lekkernij zou je het liefst willen proberen?

- a. Machedoux geitenkaas, biologische geitenkaas van geitenhouderij De Oude Streek
- b. Groninger mosterdsoep, een hartige soep met een pittige twist
- c. Eierbal, historische snack met een rijke smaak, een stukje cultureel erfgoed
- d. Knol's Koek, een lekkere traktatie voor bij de koffie met de familie

3

Welke Groningse bezienswaardigheid spreekt je het meest aan?

- a. Lauwersmeergebied, vogels spotten en wandelen in de natuur
- b. Vesting Bourtange, een historische vestingstad met forten en grachten
- c. Menkemaborg, een statige borg met historische tentoonstellingen
- d. Zorgboerderij De Mikkelderhorst, met kinderboerderij en klauterpad omringd door natuur

4

Welke muziek van Groninger bodem luister je het liefst?

- a. Them Dirty Dimes
- b. Wat Aans!
- c. Pé Daalemmer & Rooie Rinus
- d. Kraantje Pappie

5

Wat is jouw ideale uitje in de provincie?

- a. Wandelen op het Knuppelpad in 't Roegwold
- b. Kanoën in Winsum
- c. Een bezoek aan de Fraeylemaborg
- d. Naar Familiepark Nienoord

6

Wat is je favoriete seizoen in Groningen?

- a. Lente, voor de bloeiende natuur en vogelgeluiden
- b. Zomer, voor de lange dagen en buitenactiviteiten
- c. Herfst, voor de sfeervolle kleuren en culturele evenementen
- d. Winter, voor de gezellige familiemomenten en winterse uitstapjes

7

Wat mag er niet ontbreken in jouw tas?

- a. Een veldgids om flora en fauna te identificeren
- b. Een zakmes voor onverwachte avonturen
- c. Een Museumjaarkaart voor culturele uitjes
- d. Een picknickkleed inclusief lekkers

8

Hoe zou je je perfecte dag in Groningen doorbrengen?

- a. Wandelen door het oude Metbroekbos in Smeerling
- b. Op de pedalen stappen en nieuwe fietsroutes ontdekken
- c. Een bezoek aan het Veenkoloniaal Museum in Veendam
- d. Met de familie naar het Mammoetpad in Muntendam

DE UITSLAG

QUIZ - WELKE GRONINGER BEN JIJ?

Nu je de quiz hebt afgerond is het tijd om te ontdekken welk type Groninger het beste bij jou past. Kijk hieronder om jouw unieke Groningse karakter te leren kennen en ontdek wat dit betekent voor jouw volgende uitstapje in de provincie.

MEESTE A'S

DE GRUNNEGER WILDER

Jij bent een echte natuurliefhebber! Je voelt je helemaal thuis in de uitgestrekte natuurgebieden van Groningen. Of je nu door de polders fietst, vogels spot in het Lauwersmeergebied of wandelt op het Knuppelpad in 't Roegwold, jij geniet volop van de rust en schoonheid van het Groningse landschap. Je tas is altijd gevuld met een veldgids om geen enkel detail van de natuurpracht te missen.

Punt van Reide -

Wandel of fiets langs deze smalle landtong

MEESTE B'S

DE DAPPERE DOENER

Jij bent een avonturier in hart en nieren! Altijd op zoek naar nieuwe uitdagingen en spannende activiteiten. Kanoën in Winsum, wandelen door Vesting Bourtange of de nieuwste fietsroute ontdekken - dat is helemaal jouw ding. Met een verrekijker in je tas, en Groninger mosterdsoep voor lunch, ben je klaar voor elk avontuur dat op je pad komt.

Dark Sky Park Lauwersmeer -

Ervaar echte donkerte onder de sterrenhemel

MEESTE C'S

DE CULTUURSNUIVER

Jij bent een echte cultuursnuiver! Je houdt van geschiedenis, kunst en cultureel erfgoed. Een bezoek aan de Fraeylemaborg of Menkemaborg, een historische wandeling in de herfst, en natuurlijk een museumjaarkaart in je tas - dat is hoe jij het liefst je tijd doorbrengt. De eierbal is jouw favoriete snack, een stukje cultureel erfgoed dat perfect bij jouw passie voor historie past.

MOW | Museum

Westerwolde -
Moderne kunst
en verrassende
cultuurhistorie

MEESTE D'S

DE FAMILIE FANAAT

Jij bent een familiemens!
Gezellige uitstapjes met het gezin maken jou het gelukkigst. Of je nu naar Familiepark Nienoord gaat, zorgboerderij De Mikkelhorst verkent of op slootsafari gaat bij het Mammoetpad, jij zorgt altijd voor een gemoedelijke sfeer. Je tas is gevuld met een picknickkleed en lekkers zoals een plakje Knol's Koek, ideaal voor een gezellige middag.

DoeZoo in Leens -

De dierentuin waar je net wat meer mag

ONTDEK DE BORGEN

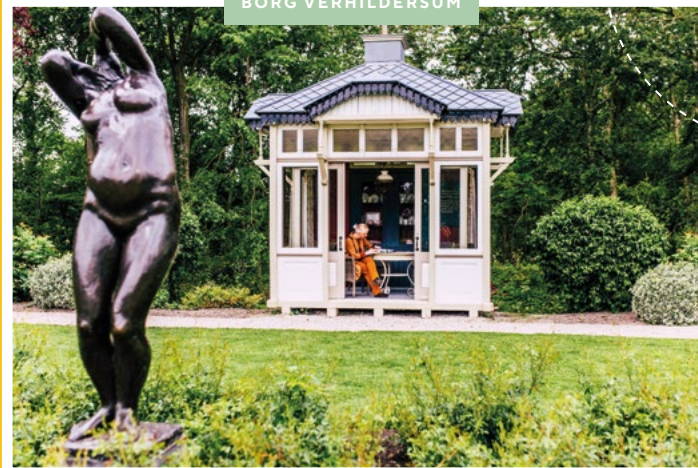
PRONKSTUKKEN VAN DE PROVINCIE

Elders in Nederland hebben ze burchten en kastelen. In Groningen hebben we borgen. Het zijn de statige landhuizen waar de Groninger adel woonde. Ooit stonden er ruim tweehonderd borgen in de provincie. Tegenwoordig zijn daar nog 16 van over. Klaar om ontdekt te worden. Stap op de fiets, in de auto of in de bus en maak een tour langs deze kastelen van het Noorden.

FRAEYLEMABORG

BORG VERHILDERSUM

Fraylemaborg

Met haar kenmerkende witte pleisterwerk is de Fraylemaborg dé parel van Slochteren. De huidige vorm van de borg stamt uit 1781 en is conform de stijl van Lodewijk XVI. Bij een bezoek aan de borg mag je de tuin niet overslaan. De Engelse landschapstuin zit vol mooie doorkijkjes, prachtige bomen en heuvels. Hier vind je ook een reusachtige hazelnoot en een klein kasteeltje. Het zijn twee van de follies die op het landgoed staan: gekke gebouwtjes zonder praktisch nut.

Borg Verhildersum

Lopend door de barokke stijltuin van Landgoed Verhildersum kom je allerlei bouwwerken tegen: een koetshuis, het schathuis en een arbeidershuisje. In het voorjaar is de tuin een ware bloemenzee. Rond de museumboerderij ontdek je hoe de Groninger adel ooit samenleefde met de boeren en de landarbeiders. Op de akkers van Verhildersum worden nog historische landbouwgewassen geteeld. De borg zelf is ingericht in negentiende-eeuwse stijl en een bezoek meer dan waard.

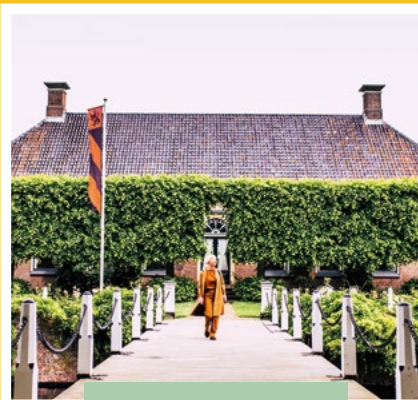
BORG NIENOORD

Borg Nienoord

Nienoord is een vreemde borg in de bijt. Van oorsprong is het geen steenhuis maar een veenborg. Vanuit de borg werden de omliggende veengronden ontgonnen. De borg kreeg het vaak zwaar te verduren. Zo stak de Dolle Jonker in 1846 de bovenverdieping

in brand en later gingen ook de oranjerie en het koetshuis in vlammen op. Tegenwoordig is het Nationaal Rijtuigmuseum gevestigd in de borg. In de tuin staat een bijzondere schelpengrot en op het landgoed vind je verder ook een hertenkamp, een zwembad en Familiepark Landgoed Nienoord.

BORG VERHILDERSUM

Menkemaborg

Hoe leefde de Groninger adel in de zeventiende en achttiende eeuw? Dat ervaar je volop bij de Menkemaborg in Uithuizen. Het interieur is nog precies als toen. In de veertiende eeuw was het nog slechts een steenhuis, maar in de loop der tijd groeide de borg uit tot de huidige barokke pracht. De tuinen zijn prachtig en nog bijna net als in de achttiende eeuw.

Nieuwsgierig naar meer?
[visitgroningen.nl/borgen](https://www.visitgroningen.nl/borgen)

MENKEMABORG

GRONINGSE PICKNICKPLEKKEN

IN HET OMMELAND

RUITEN AA

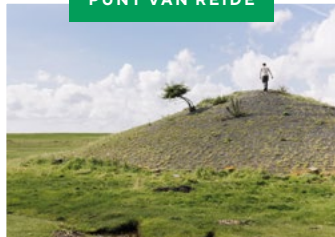
Langs het kronkelende riviertje de Ruiten Aa zijn genoeg mooie plekken om te picknicken. Bijvoorbeeld bij het hand-aangedreven kabelbaantje of bij het kunstwerk 'Theater van de Natuur'.

REIDERWOLDE

Aangrenzend aan Blauwestad ligt natuurgebied Reiderwolde. Samen met kunstenaars, boeren en de rest van de bevolking is de omgeving omgetoverd tot een divers natuurgebied.

PUNT VAN REIDE

Terwijl je geniet van je picknick zie je hoe de natuur hier vrij spel heeft en bewonder je de vele vogels. Misschien spot je wel een zeehond van achter de zeehondenkijkwand.

HET SLOCHTERBOS

Het Slochterbos achter de Fraylemaborg is een prachtig natuurgebied dat elk seizoen haar eigen kleuren, geuren en geluiden heeft.

DE MAREN

Vaar over de Maren en geniet van het landschap rondom Winsum. Huur een bootje en neem een goed gevulde picknickmand mee.

HEEMTUIN & TUSSEN DE VENEN

Bij de Heemtun en natuurgebied Tussen de Venen kan het bijna niet groener. Overal waar je kijkt zie je wilde bloemen en planten, oude rassen fruitbomen en ander groen.

LANDGOED NIENoord

Bij Landgoed Nienoord kun je picknicken terwijl je uitkijkt over het uitgestrekte landgoed met zijn statige borg. Zet je picknickmand neer rondom de vijver, bij de rozentuin of in het bos.

PLEKKEN OM JE PICKNICKMAND TE VULLEN

1) Fruit, sappen en zuivel – Goudgewas in **Roodeschool** **2)** Brood en gebak – Bakkerij Peters in **Leens** **3)** Brood – Stoet en Ainvoud in **Pieterburen** **4)** Brood en gebak, fruit, sappen, jams en chutneys – Meinardi in **Winschoten en Noorbroek** **5)** Fruit, koek en brood, zuivel en kaas – Landwinkel OI Diek in **Nieuwolda** **6)** Fruit, sap, zuivel en kaas – De Luingahof in **Bierum** **7)** Kaas, zuivel, brood, vruchtensappen, worst en ander vlees – De Scharrelderij in **Kiel-Windeweer** **8)** Kaas, zuivel, brood, sappen, jam, koek en taart – Landwinkel van Bio-boerderij Landleven in **Onstwedde**.

CHECKLIST GRONINGEN

Wil je je bezoek aan de provincie echt Gronings maken? Dan mogen een aantal Groningse activiteiten natuurlijk niet ontbreken. Met deze handige checklist weet je zeker dat je niets mist.

Bezoek Groningen

- Borg
- Middeleeuwse kerk
- Herenboerderij
- Wierdedorp
- Vestingstad

Proef Groningen

- Eierbal
- Fladderak
- Poffert
- Graanjenever
- Groninger mosterd

Beleef Groningen

- Loop over het wad
- Fiets over de dijk
- Kano door het landschap
- Maak een dorpswandeling
- Beklim een uitkijktoren

Mijn mooiste herinnering aan Groningen is...

EEN DAGTRIP NAAR GARNWERD

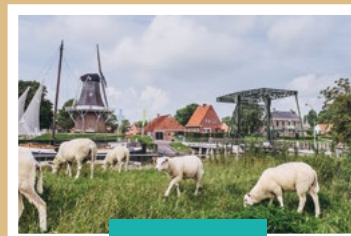
OP DE FIETS

Pomp je banden op en ga eens lekker een stukje fietsen. Vanuit de stad ben je binnen drie kwartier in het schilderachtige dorpje Garnwerd. De reis erheen is eigenlijk net zo leuk. Je fietst langs het Reitdiep en door een van de oudste cultuurlandschappen van Europa. Trap langs oude boerderijen, molens, kleurrijke bloemenweiden en grazende koeien. In Garnwerd kan je een pauze nemen bij een leuk cafeetje aan het water. Of bekijk het smalste straatje van Nederland dat voor auto's toegankelijk is.

SMALSTE STRAATJE

Hoe kom je er? Fiets langs het Reitdiep over het Jaagpad de stad uit. Je kruist over het water via de Dorkwerdersluis, de Dorkwerdbrug, de Platvoetbrug en de Wierumerschouwbrug. Je fietst dan door Oostum en Krassum richting Garnwerd. Al met al is dit een fietstochtje van ongeveer 3 kwartier. Vond je de route leuk? Fiets dan op dezelfde manier terug. Je kan er ook voor kiezen om een 'rondje' te fietsen en via Hekkum, Harssens en langs Adorp terug naar Groningen te fietsen. Je fietst de stad dan weer binnen via de Walfridusbrug.

GARNWERD

*Ook zo'n zin gekregen in een dagtripje?
Kijk op [visitgroningen.nl/dagtripjes](https://www.visitgroningen.nl/dagtripjes)*

RARE GELUIDEN RONDOM DE FRAEYLEMABORG

GRIEZELIGE GELUIDEN IN SLOCHTEREN

Waar de eerste stenen van deze plek al vóór 1300 zijn gelegd, zijn er in de tussentijd bij de Fraeylemaborg een aantal griezelige dingen gebeurd. Er wordt zelfs gezegd dat het zou spoken op het eeuwenoude landgoed. Zo horen meerdere mensen er vreemde, griezelige geluiden.

Lang geleden, in de middeleeuwen, werd de borg bewoond door verschillende adellijke families. Rijke families met bedienden, dienstmeiden en stalknechten. Personeel wat alleen maar kon dromen over de rijkdom van hun werkgevers. Op een dag werd er een diefstal gepleegd in de Fraeylemaborg. De borgvrouw wist al wie de dief was; het was namelijk haar kamermeisje. Het meisje was opgegroeid in een arm gezin en haar moeder was ziek geworden. Omdat haar moeder medicijnen nodig had, besloot ze wat van het zilverwerk te stelen toen ze het aan het poetsen was. Een paar zilveren lepeltjes en een schaalje zouden ze

niet missen in de grote borg, toch? De borgheer ontdekte toch dat er wat miste. Hij werd kwaad en huurde iemand in om te onderzoeken wie er had gestolen. Het kamermeisje raakte in paniek en wist dat er een grote kans was dat ze ontdekt zou worden. Dus besloot ze de vrouw van de borgheer in vertrouwen te nemen. Het dienstmeisje vertelde haar alles en smeekte om vergiffenis. De borgvrouw kreeg medelijden met het meisje en bedacht een plannetje. Om het meisje in bescherming te nemen, vertelde de vrouw des huizes aan haar man dat iemand anders het zilverwerk had gestolen. Ze gaf de schuld aan de zoon van een bediende. Hoewel ze bij haar man pleitte voor een lichte straf, luisterde hij niet naar haar. De jongen werd meteen gearresteerd en zijn straf werd vastgesteld als de dood door ophanging. Voordat de jongen werd opgehangen, schreeuwde hij luidkeels zijn onschuld uit. Er wordt gezegd dat zijn smekende kreten nog steeds over het landgoed galmen.

"Er wordt gezegd dat zijn smekende kreten nog steeds over het landgoed galmen"

DE FRAEYLEMABORG

HET SLOCHTERBOS

"Ook horen bezoekers wel eens muziek als ze langs de borg lopen"

Maar dit zijn niet de enige geluiden die je bij de Fraeylemaborg kan horen. Ook horen bezoekers wel eens muziek als ze langs de borg lopen. Een van de bekendste bewoners van de borg was misschien wel Henric Piccardt. Henric wordt beschreven als een flamboyante Groninger avonturier. Hij was diplomaat en later ook syndicus van Stad en Ommelanden. Hij begon zijn studie in Groningen en verhuisde al snel naar Parijs om door te studeren. Maar een studie in het buitenland was duur. Tijdens zijn studietijd in Frankrijk, werd gezegd

dat Henric zich voordeed als zwerver. Bij de Pont Neuf, in Parijs, speelde hij op zijn harp en zong hij om rond te komen. Hier studeerde hij in 1660 af als dokter en werd hij zelfs kamerheer voor Lodewijk XIV. Tot de Zonnekoning achter het zwerfende dubbelleven van Henric kwam. Het was een waar schandaal en Henric moest vluchten naar Nederland. Hij werd borgheer van de Fraeylemaborg en daar hing hij zijn wilde bestaan aan de wilgen. Af en toe horen mensen zijn harpspel nog op zijn favoriete plek; in het torenkamertje van de borg.

Tussen de vreemde geluiden worden soms ook kinderen gehoord, de lach van kinderen om specifiek te zijn. Vroeger was het landgoed omringd door veen, dat nog niet was ontgonnen. Dit betekende dat het ten strengste werd afgeraden om zomaar buiten het landgoed te komen. Op een dag waren twee jonge kinderen aan het spelen bij de borg. Al spelend hadden ze niet door dat ze steeds dichterbij het moeras raakten. Terwijl ze plezier aan het maken waren, belandden ze in het veen en verdronken ze. Het verhaal gaat dat wanneer je met kinderen een wandeling door het Slochterbos maakt, je de twee kinderen nog steeds kan horen lachen.

DE FRAEYLEMABORG

"...een plek voor bezinning en een oase van rust"

FOLLIE SLOCHTERBOS

Hoewel het er volgens mythes een aardig kabaal moet zijn, is de Fraeylemaborg in werkelijkheid een plek voor bezinning. Samen met het Slochterbos vormt het een oase van rust. De statige borg, met zijn rijke geschiedenis en prachtige tuinen, biedt een blik in het verleden. Het omringende Slochterbos nodigt uit tot lange wandelingen langs schilderachtige paden, waar de stilte slechts onderbroken wordt door het ruisen van de bladeren en het zingen van vogels.

HOENDIEP

FIETSEN DOOR HET WESTERKWARTIER

KEUZE UIT VERSCHILLENDE ROUTES

Voeten op de pedalen en wind door de haren. Ontdek de prachtige natuur in het Westerkwartier vanaf de fiets. Verken het afwisselende coulissenlandschap met de verschillende uitgezette routes. Of stel je eigen route samen via het uitgebreide knooppuntennetwerk. Op zoek naar meer avontuur? Dan is er de mountainbikeroute in Marum. Op de fiets verken je de mooiste plekjes van het Westerkwartier, van het Middag-Humsterland tot statige borgen.

In het Westerkwartier zijn er nog veel meer routes die je kunt fietsen. Kijk op visitgroningen.nl/fietsen-westerkwartier

Op de website van Parels in het Westerkwartier vind je bijzondere interactieve themaroutes door de regio. Via het routeboekje en de gratis app bekijk je eenvoudig alle routes. Fiets dwars door Middag-Humsterland of langs landgoed Nienoord. In totaal zijn er vijf routes uitgezet. Vier daarvan variëren van 50 tot 65 kilometer. De vijfde route is een stuk langer, namelijk de 120 kilometer lange Rietdalroute. De ideale manier om het Westerkwartier te ontdekken op de fiets.

FIETSEN LANGS DE KNOOPPUNTEN

VAN HET ROUTEBUREAU GRONINGEN

Op de fiets stappen en de vrijheid hebben om zelf uit te zoeken waar je heen gaat. Met behulp van het fietsnetwerk van het Routebureau Groningen gaat dat net wat makkelijker. Met deze knooppunten kan je jouw ideale fietsroute plannen. Het is handig om van tevoren alvast te kijken langs welke knooppunten je wilt gaan fietsen en deze ergens te noteren. Als je eenmaal onderweg bent volg

je tussen de punten de groen-witte bewegwijzering. Bij ieder knooppunt staat een bord met een kaart, zodat je de route makkelijk kan inkorten of verlengen. Op de website van het Routebureau Groningen staat een handige kaart met alle knooppunten en trajecten.

In Groningen kun je je eigen route samenstellen. Kijk op routesingroningen.nl

DE POFFERT

BIG 5 VAN GRONINGEN

SPOT ZE ALLEMAAL

Helemaal met het vliegtuig naar Afrika om de Big Five te spotten? Nergens voor nodig. Ook in de Groninger natuur zijn een heleboel mooie diersoorten te vinden. Van de majestueuze zeearend tot schattige otters. We hebben de vijf iconen van Groningen voor je op een rijtje gezet. En natuurlijk vertellen we je ook meteen waar je ze in Groningen tegen kan komen. Wel zo handig.

1. ZEEAREND

In cirkels zweeft hij boven het landschap, turend naar de grond. En dan opeens een duik naar beneden, hebbes, uit het water heeft hij een vis te pakken gekregen. De zeearend is de grootste roofvogel die in Nederland voorkomt en een uitstekende visser. Je herkent ze aan hun meer dan twee meter grote vleugels, gele snavel en witte staart.

Waar: Zuidlaardermeer, Lauwersmeer & Onlanden

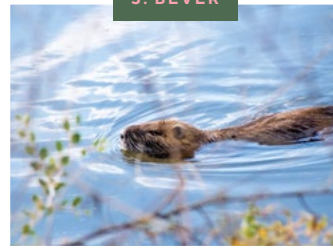
2. ZEEHOND

Hét icoon van de Waddenzee is natuurlijk de zeehond. Maar wist je dat er twee verschillende soorten zeehonden leven? De gewone en de grijze zeehond. Je ziet het verschil het beste door te kijken naar de kop. Een grijze zeehond heeft een redelijk spitse kop, terwijl die van een gewone zeehond meer rond is.

Waar: Waddenzee, Punt van Reide & Kiekkaaste

3. BEVER

Omver geknaagde bomen gespot? Dikke kans dat er een bever in de buurt is. Deze donzige dieren zijn de grootste knaagdieren die in Europa voorkomen. Met hun grote oranje snijtanden knagen ze bomen omver voor het aanleggen van hun kenmerkende dammen en burchten. Ze zijn het beste te spotten bij schemering.

Waar: Zuidlaardermeer, Ruiten Aa & Paterswoldsemeer

4. KONIK

Van oorsprong komt het konikpaard niet voor in Groningen, maar met de jaren is deze Poolse grazer uitgegroeid tot een onmisbare soort in de Groningse natuur. Koniks leven in grote groepen en worden in verschillende gebieden ingezet als natuurlijke grasmaaiers. Zij zorgen dat de natuurgebieden niet dichtgroeien en hun open karakter behouden.

Waar: Lauwersmeer, Ennemaborg & Kropswolderbuitenpolder

5. OTTER

Otter gespot? Dan weet je dat het water in de buurt schoon en helder is. Otters zijn behoorlijke diva's en houden niet van viezigheid. Lange tijd ging het niet goed met deze schattige marterachtigen in Nederland, ze waren in 1988 zelfs uitgestorven. Inmiddels is de soort weer helemaal terug. Ook de otter gaat voornamelijk in de nachtelijke uren op pad.

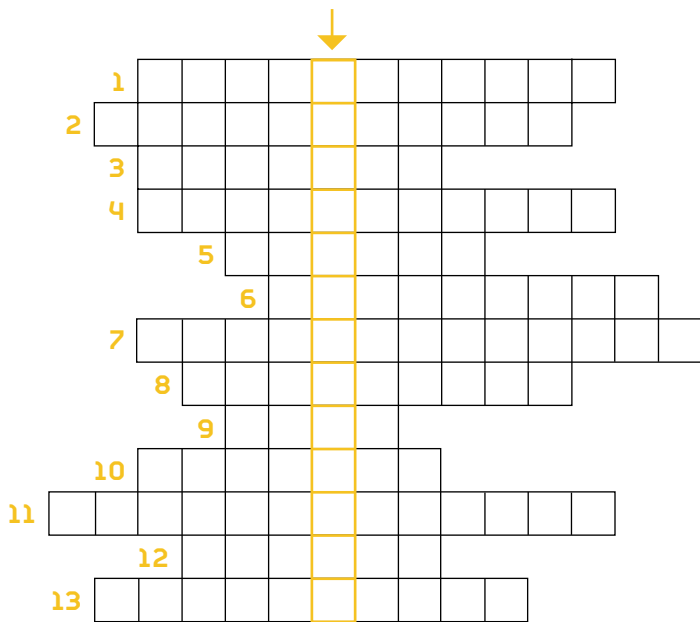
Waar: Leekstermeer, Onlanden & Roegwold

Omschrijvingen

1. Museum in de voormalige kerk van Houwerzijl
2. In 1969 ontstaan natuurgebied, walhalla voor vogelspanners
3. Water op de grens van Groningen en Duitsland, waar je ook de Punt van Reide vindt
4. Naam van de torens die alleen te vinden zijn bij de kerken van Schildwolde en Onstwedde
5. Voormalig buurtschap boven Veendam, je waant je er in het Midden-Oosten
6. Naam van het kabelbaantje over de Ruiten Aa
7. Bunkercomplex bij de Punt van Reide
8. Bekende Groninger schilder, met eigen museum in Westeremden
9. Langste museumspoorlijn van Nederland
10. Fameuze Groninger snack, UNESCO immaterieel cultureel erfgoed
11. Type boerderij waar de rijke boeren woonden, zoals Hermans Dijkstra
12. Kunstmatige woonheuvel, zoals Nihove en Ezinge
13. In deze plaats vind je de Hangende Keukens

PUZZEL

De antwoorden van de puzzel vind je op p. 32

EEN DAGTRIPJE NAAR HET LAUWERSMEER

MET DE BUS VANAF HOOFDSTATION GRONINGEN

Wist je dat je in ongeveer een uur met de bus vanuit Groningen in een Nationaal Park kunt staan? In Nationaal Park Lauwersmeer vind je ongerepte natuur, diverse landschappen en biodiversiteit. Informatiepunten langs de wandelroutes geven je meer inzicht in het park en haar bewoners. Het hoogtepunt van je wandeling is Vogelkijkhut Jaap Deensgat, waar je een weids uitzicht hebt over het Lauwersmeergebied en tientallen vogelsoorten kunt spotten, met een beetje geluk zelfs een zeearend.

NATIONAAL PARK LAUWERSMEER

MAAK EEN WANDELING

Hoe kom je er? Neem buslijn 163 vanaf het hoofdstation in Groningen. In 50 minuten ben je bij de bushalte Marneweg in Zoutkamp. Vanaf daar wandel je langs de weg tot je de ingang van het Nationaal Park bereikt. Binnen een kwartier bereik je de vogelkijkhut. Geniet van een wandeling van een uur of langer. Maar net waar je zin in hebt. Voor de terugreis neem je weer buslijn 163 terug naar de stad.

Inspiratie opdoen voor een ander dagtripje?

Kijk op [visitgroningen.nl/dagtripjes](https://www.visitgroningen.nl/dagtripjes)

VAREN IN DE VEENKOLONIËN

EN BOOTVERHUUR

Vanaf het water bekijk je de provincie met andere ogen. Vaar door de kanalen van de Veenkoloniën en aanschouw de karakteristieke gebouwen die herinneren aan de Veenkoloniale welvaart. De Veenkoloniën en varen gaan hand in hand.

KANALEN VEENKOLONIËN

Varen in de Veenkoloniën

De vaarliefhebbers worden in dit gebied vriendelijk ontvangen door de brugwachters. Boten kunnen worden aangelegd in het centrum van Veendam of bij de ligplaatsen in Wildervank en de Pekela's. Tientallen karakteristieke ophaalbruggetjes worden

gedurende het vaarseizoen, van mei tot en met september, bediend voor de vaargasten. Vanuit de Veenkoloniën zijn er goede vaarverbindingen met bijvoorbeeld het Zuidlaardermeer en Duitsland. Vanaf het water komt de rijkdom van de Veenkoloniën nog meer tot zijn recht.

VEENDAM

De 'Knoal vaarroute' laat diverse bezienswaardigheden zien langs het kanaal van Bareveld tot Munnekemoer. Het brengt de geschiedenis van het veenkoloniaal gebied, het kanaal en de aangrenzende plaatsen in beeld. Ook is deze route als fietsroute te gebruiken.

De Knoal vaarroute en nog veel meer leuke vaarroutes in de Veenkoloniën vind je op visitgroningen.nl/varen-in-de-veenkolonien.

KNOAL VAARROUTE

Bootje huren

Vanaf het water ziet alles er anders uit. Een blik vanaf het water levert dan ook bijzondere Groningse landschappen op: de uitgestrekte weilanden en karakteristieke dorpen langs de kanalen. Wie de drukte van de stad wil ontvluchten, kan met een bootje de mooiste stukjes van de provincie ontdekken.

In Groningen kun je op veel verschillende plekken terecht voor het huren van een bootje. Of kies voor een kano voor een actief dagje uit. Kijk voor een overzicht van locaties op visitgroningen.nl/op-het-water

KANOËN BORGERSWOLD

EEN REIS TERUG IN DE TIJD

MUSEUMSPOORLIJN STAR

TUSSEN STADSKANAAL EN VEENDAM

Tussen Stadskanaal en Veendam vind je de langste museumspoorlijn van Nederland. Stap in, maak een reis terug in de tijd en ontdek hoe treinreizen vroeger was. In het museum leer je alles over de geschiedenis van de spoorlijn.

De geschiedenis door

Stap in, snuif de geur van stoom op en geniet van een reis tussen Stadskanaal en Veendam. Hier ervaar je hoe het was om te reizen met een stoomtrein. Check op de site van STAR wat de rijdagen zijn en ga even helemaal terug in de

tijd. Er zijn ook speciale rijdagen en arrangementen, zoals avondritten en het zijn van een conducteur voor een dag. Of ga mee met de pannenkoekentrein, waarbij er een heerlijk pannenkoekenbuffet wordt geserveerd in de stationsrestauratie.

Museum

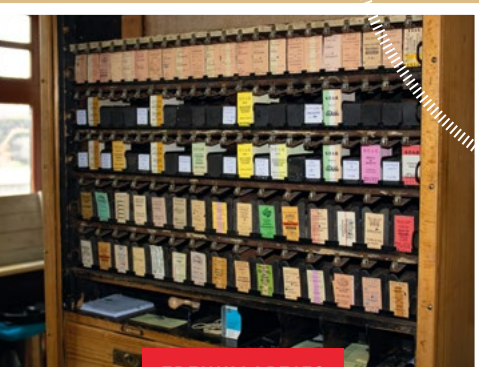
In het museum in Stadskanaal, dat aan het spoor ligt, leer je alles over de historie van de spoorlijn. Je ontdekt welke stations er allemaal langs de lijn lagen en hoe het er vroeger allemaal uitzag. Wil je eens op de stoel van de machinist zitten? Dat kan in de rijtuigloods. Je kan je bezoek helemaal compleet maken door te overnachten in een oude STARwagon.

Benieuwd geworden naar andere musea in Groningen? Kijk op visitgroningen.nl/musea

MUSEUMSPOORLIJN STAR

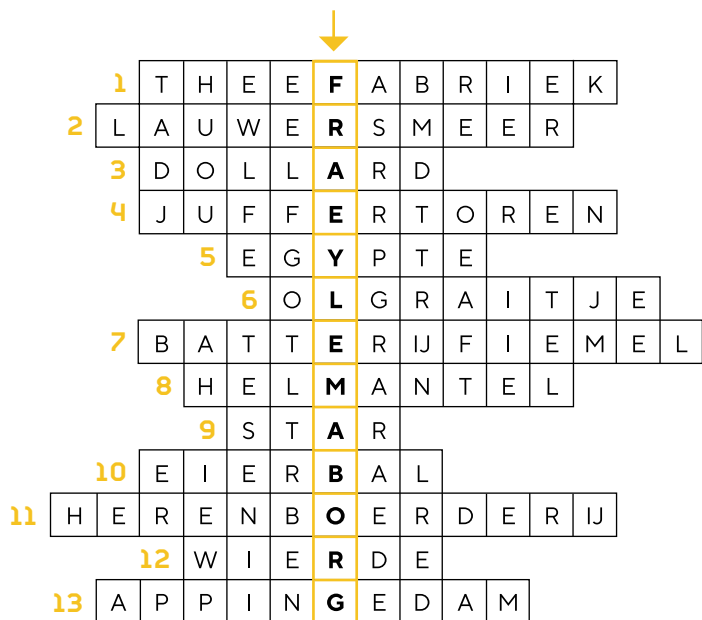
TREINKAARTJES

STAR STOOMTREIN

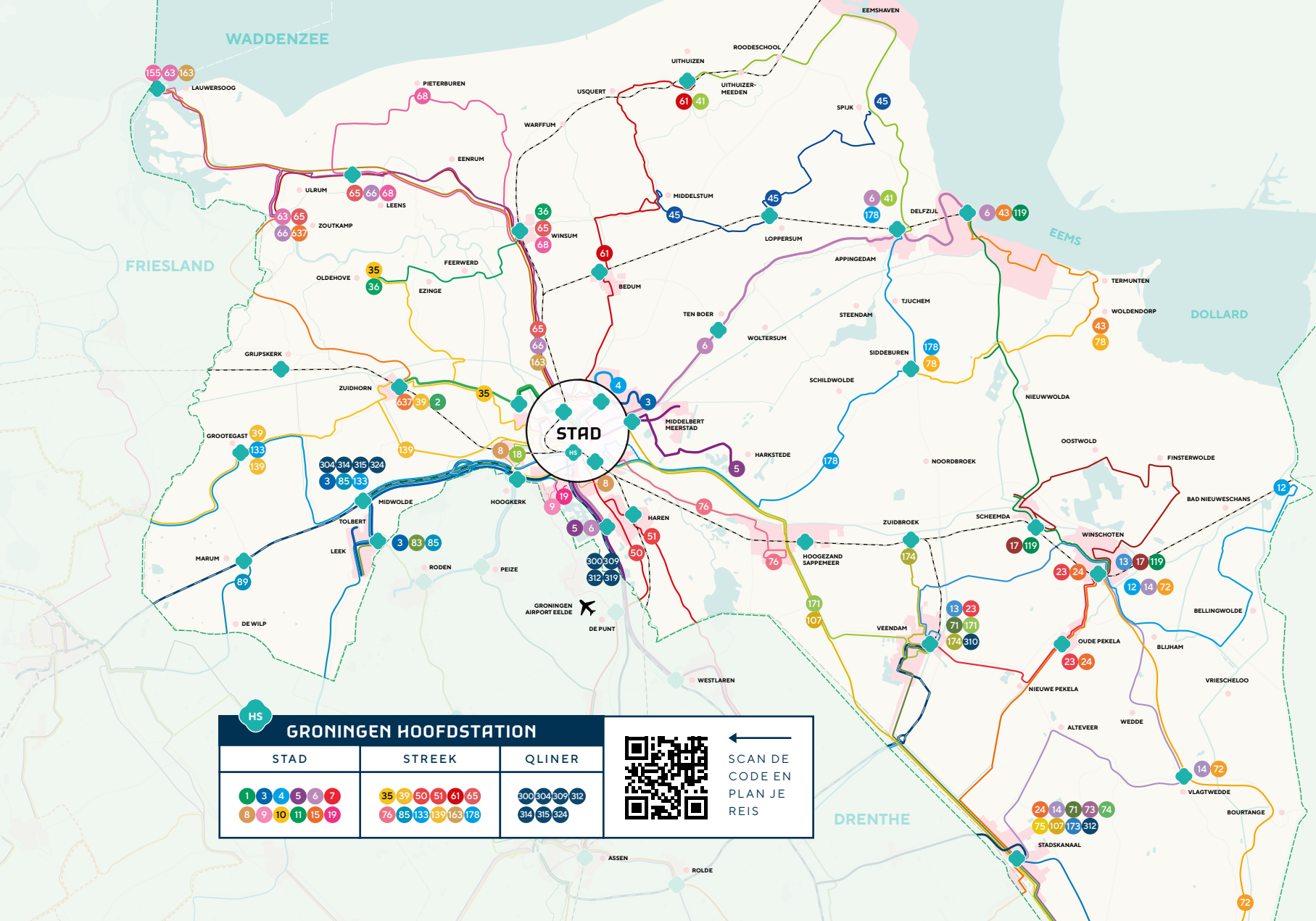
PUZZEL ANTWOORDEN

GRONINGER BUSKAART

LEGENDA

- 1 P+R Reitdiep - Hoofdstation
- 2 Zuidhorn - Station Europapark
- 3 Lewenborg - Leek
- 4 Beijum - Roden
- 5 Annen - Tersluis / Harkstede
- 6 Delfzijl - P+R Haren
- 7 Wkc. Paddepoel - Hoofdstation
- 8 Station Europapark - P+R Hoogkerk
- 9 Zernike - Eelde / De Punt
- 10 Station Noord - Hoornsemeer
- 11 P+R Reitdiep - Hoofdstation
- 12 Bad Nieuweschans - Winschoten
- 13 Winschoten - Veendam
- 14 Stadskanaal - Winschoten
- 15 Zernike - Hoofdstation
- 17 Scheemda - Winschoten
- 18 Zernike - P+R Hoogkerk
- 19 Wkc. Paddepoel - Hoornsemeer
- 23 Winschoten - Veendam
- 24 Winschoten - Assen
- 35 Oldehove - Groningen
- 36 Winsum - Oldehove
- 39 Surhuisterveen - Groningen
- 41 Appingedam - Uithuizen
- 42 Ter Apel - Emmen
- 43 Delfzijl - Siddeburen
- 45 Eemshaven - Middelstum
- 50 Groningen - Assen
- 51 Groningen - Assen
- 61 Uithuizen - Groningen
- 63 Lauwersoog - Groningen
- 65 Zoutkamp - Groningen
- 66 Zoutkamp - Zernike
- 68 Hornhuizen - Winsum
- 71 Stadskanaal - Veendam
- 73 Stadskanaal - Emmen
- 74 Stadskanaal - Emmen
- 75 Stadskanaal - Emmen
- 76 Hoozezand - Groningen
- 78 Siddeburen - Delfzijl
- 83 Leek - Assen
- 85 Oosterwolde - Groningen
- 89 Marum - Ureterp
- 107 Stadskanaal - Zernike
- 119 Delfzijl - Winschoten
- 133 Groningen - Surhuisterveen
- 155 Lauwersoog - Leeuwarden
- 163 Groningen - Lauwersoog
- 171 Zernike - Veendam
- 173 Stadskanaal - Emmen
- 174 Zuidbroek - Veendam
- 178 Appingedam - Groningen
- 300 Groningen - Emmen
- 304 Groningen - Drachten
- 309 Groningen - Assen
- 310 Veendam - Assen
- 312 Stadskanaal - Groningen
- 314 Groningen - Drachten
- 315 Groningen - Emmeloord
- 319 Groningen - Assen
- 324 Groningen - Emmeloord
- HUB

HS GRONINGEN HOOFDSTATION

STAD	STREEK	QLINER
<ul style="list-style-type: none"> <li style="margin-right: 5px;">1 <li style="margin-right: 5px;">3 <li style="margin-right: 5px;">4 <li style="margin-right: 5px;">5 <li style="margin-right: 5px;">6 <li style="margin-right: 5px;">7 	<ul style="list-style-type: none"> <li style="margin-right: 5px;">35 <li style="margin-right: 5px;">39 <li style="margin-right: 5px;">50 <li style="margin-right: 5px;">51 <li style="margin-right: 5px;">61 <li style="margin-right: 5px;">65 <li style="margin-right: 5px;">76 <li style="margin-right: 5px;">85 <li style="margin-right: 5px;">133 <li style="margin-right: 5px;">139 <li style="margin-right: 5px;">163 <li style="margin-right: 5px;">178 	<ul style="list-style-type: none"> <li style="margin-right: 5px;">300 <li style="margin-right: 5px;">304 <li style="margin-right: 5px;">309 <li style="margin-right: 5px;">312 <li style="margin-right: 5px;">314 <li style="margin-right: 5px;">315 <li style="margin-right: 5px;">324

←
SCAN DE
CODE EN
PLAN JE
REIS

TICKETS

Grootse avonturen beleef je in Groningen. Of je nu met de voeten in de klei van de uitgestrekte polders staat, op ziekenbezoek gaat in een zeehondenziekenhuis of in de historie stapt in een eeuwenoude vesting. Tickets voor jouw perfecte dagje uit koop je in de Groningen Store of via visitgroningen.nl/tickets

VOOR MEER INFO

Groningen Store (VVV)

Nieuwe Markt 1

+31 (0)50-3139741

info@vvvgroningen.nl

visitgroningen.nl

COLOFON

Tekst en samenstelling Sannah

Bonestroo, Ciara Hobbelink,

Joost Ridder, Tamara Tijms

(Marketing Groningen)

Fotografie Nienke Maat (vk),

Tim Bilman (p.1), Marieke Kijk in

de Vegte (p.1, 8, 9, 12, 14),

Stella Dekker (p.1, 4, 11, 13, 15, 17, 20, 21,

22, 23, 29), Joost Ridder (p.3),

Sebastiaan Rodenhuis (p.10, 19, 27),

Marleen Annema (p.14, 27),

Omke Oudeman (p.15), Roelof Bos
(p.15), Frans Lemmens (p.24), Wendy

Kreeftenberg (p.24), Beeldbank

Marketing Groningen (p.25, 28, 30),

Liron Malyanker (p.25), Pixabay (p.25),

Marcel Kerkhof (p.29), Bas Meelker

(p.29), Tijmen Holstein (p.31)

Ontwerp NØBODY | thisisnobody.nl

Druk Zalsman Groningen

Verantwoording Alle gegevens zijn met grote zorgvuldigheid verzameld en verwerkt. Marketing Groningen kan niet aansprakelijk gesteld worden voor eventuele onjuistheden.

ER GAAT NIETS BOVEN

GRONINGEN